

Fenestra Finnorum

Näköaloja Villa Lantesta

Tuoleista ja tasavallasta

Prof. Kaius Tuori

Eurooppa-tutkimuksen keskus, Helsingin yliopisto

Yksi koronan kanssa kärvistelyn kivuliaimpia puolia on – niin minulle kuin varmasti monelle muullekin – selän vikurointi ruokapöydän ääressä työskennellessä. Siinä missä työtä tekee onkin kysymys paitsi istuimesta, joka saa meidät muistelemaan kaiholla ergonomisesti suunniteltua työtuolia, myös työtilasta. Miksi työpaikka on nimenomaan paikka, jossa työtä tehdään, ja mitä paikka merkitsee työlle?

Työnantajani Helsingin yliopisto pitää hallussaan yhtä keskustan kalleimmista kiinteistökoelmista, mutta yliopiston tilat eivät ole vain tietotyöläisten työtiloja ja opiskelijoiden luentopaikkoja. Niitä varten voitaisiin vuokrata paljon halvemmat tilat jostain liitosalueen teollisuuskiinteistöstä.

Tilateorian klassikko, ranskalainen filosofi Henri Lefebvre jakoi tilat kolmeen kategoriaan: Materiaalinen tila on vaikkapa ne fyysiset toimistot ja luentosalit. Kuviteltu tila välittää ajatuksen yliopistosta tilana, jossa korkeinta sivistystä harjoitetaan tutkimalla ja oppimalla. Merkitysten tila puolestaan kertoo yliopiston arvostuksesta ja roolista yhteiskunnassa.

Sijoittamalla yliopiston keskelle kaupunkia, rakentamalla sille suureelliset ja kalliit rakennukset, joiden uusklassinen tyyli korosti yliopistolaitoksen yhteyttä antiikista lähteneeseen sivistyksen ja tieteen jatkumoon, 1800–1900-luvun suomalaiset yrittivät epätoivon vimmallalla todistaa sekä itselleen että muille, että he ovat ns. sivistyskansa. Sivistyskansan sivistys oli kulttuuria, jolla oli pitkä historia, mitä puolestaan

todisteltiin historian harrastuksella ja museoiden rakentamisella. Aineettomien asioiden merkitys ja arvo kirjaimellisesti sementtoitiin rakennuksin.

Samalla tavalla voi matkaillessa tehdä yhteiskunnallisia päätelmiä erilaisten asioiden tärkeydestä täysin kieltä ja kulttuuria ymmärtämättä. Muhkea kuninkaanlinna tai valtava parlamenttitalo kertovat valtion rakenteesta ja arvoista samalla tavalla kuin kansalle pyhitetyt aukiot ja niillä olevat johtajien patsaat. Roomassa tämä merkityssisältöjen ja symbolien määrä on valtaisa, paavillisista palatseista kansanedustuslaitoksen tiloihin ja punaisia päin ajaviin virallisiin sinisiin autoihin. Campo de' Fiorilla Giordano Brunon patsas katsoo syyttävästi kohti Vatikaania. Nämä ovat kaikki osasia monimutkaisessa merkitysten maantieteessä.

Rooman keisarit ovat jättäneet jälkeensä vähintään yhtä valtavan kokoelman symbolisia monumentteja ja valtaansa alleviivaavia kolosseja Palatinumin toinen toistaan valtavammissa palatseista joka puolelle kaupunkia ripoteltuihin patsaisiin ja pylväisiin. Mutta mitä Rooman tasavallasta jäi? Miten tasavalta, yksi antiikin Rooman tärkeimmistä perinnöistä, juhlisti itseään, toimintaansa ja saavutuksiaan? Voiko tasavaltaa, kansalle annettua oikeutta ja velvollisuutta säätää lakinsa ja valita johtajansa, korostaa fallisin monumentein?

Kaius Tuorin tutkimusryhmä "Law, Governance and Space: Questioning the Foundations of the Republican Tradition" ([SpaceLaw.fi](https://spacelaw.fi)) etsimässä virkamiesten tilaa forumilla. Kuva: Antonio Lopez Garcia

Se mitä Rooman tasavallasta näkyy nykyään Rooman arkeologisissa kohteissa, on keisarivallan turmelemaa. Augustuksesta lähtien koko Forum Romanumin alue, jossa sijaitsivat tasavallan tärkeimmät poliittiset ja hallinnolliset tilat, rakennettiin uudelleen keisarivallan symboliksi. Comitium, senaatin kuuria ja forum itse olivat alun perin melko vaatimattomia paikkoja. Mars-kentällä sijainneet Villa Publica, jossa väestönlaskenta suoritettiin, ja äänestyspaikka Ovile ovat hävinneet kokonaan.

Entä roomalaiset virkamiehet, kensorit, konsulit, preetorit, ediliit ja muut? Heidän tarkasti määritelty toimivaltansa ja ankara virkavastuunsa, tiukasti rajatut toimikaudet, veto-oikeus ja äänestysjärjestelmä käytännössä loivat eurooppalaisen valtiosääntöoikeuden ja hallinto-oikeuden mallin. Missä ovat heidän palatsinsa ja valtavat virka-asuntonsa? Missä imperiumia hallitseva virkakunta teki työnsä? Missä oli roomalaisen virkamiehen tuoli?

Palazzo Massimo alle Termen museosta Rooman Termini-aseman vieressä löytyy vastaus tähän kysymykseen, ja vastaus on epämukava tuoli. Tarkemmin sanottuna

se on luultavasti myöhäistasavaltalainen reliefi, joka on löytynyt Torre Gaiasta Via Casilinan varrelta. Reliefi esittää *sella curulista* eli roomalaisen virkamiehen kokoontaitettavaa tuolia (kirjaimellisesti kuruulinen istuin). Tuolin istuimen alla on *capsa* eli kotelo, jossa säilytettiin asiakirjoja. Istuinta reunustaa reliefi, joka esittää virkamiestä suuren *sella curuliksen* vieressä, toisella puolellaan joukko liktoreita. Reliefi on siis luultavasti osa tasavaltalaisen virkamiehen muistomerkkiä. Koska *fascesta* eli vitsakimppuja kantavat liktorit kuuluivat vain korkeimmille virkamiehille kuten konsuleille ja preetoreille osoituksena *imperiumista* eli komentovallasta, muistomerkki luultavasti kuului joko konsulille tai preetorille.

Yksityiskohta Palazzo Massimon reliefistä. Kuva: Kaius Tuori

Tuoli oli tärkeä osa viranhoitoa, sillä virkamiehillä ei ollut toimistoja tai muita tiloja. Oikeudenkäynneistä vastaava preetori aloitti vastaanottonsa forumilla avoimen taivaan alla avaamalla *sella curuliksen* puisen korokkeen päällä ja alkamalla antaa päätöksiä. Preetorit olivat itse asiassa yksi harvoista virkamiehistä, joiden toimipaikka tiedetään, toisin kuin esimerkiksi konsuleiden. Raha-asioista vastaavat

kvestorit työskentelivät *aerariumissa* Saturnuksen temppelissä, mutta heidän tulikin pitää huolta valtion kassasta. Roomalainen juristi Gaius mainitsee, että varsinkin hakemusasioissa virkamies voi antaa päätöksen missä vain, vaikka matkalla kylpylästä kotiin.

Mutta miten tässä ilmenee virkamiesten merkitys tai tärkeys Rooman tasavallalle? Virkamiehille ei myöskään maksettu palkkaa, vaan kyseessä oli kunniatehtävä. Miksi virkamiesten arvostus ei näkynyt kulmahuoneina, virkavaunuina ja asuntolina?

Tässä vaiheessa joudumme valitettavasti astumaan arvailujen ja vertailujen hetteiköille, sillä roomalaiset itse eivät asiasta puhu. Vanha kansa saattaa muistaa, kuinka vielä 1950-luvulla oli tavallista, että yliopistojen professorit pitivät vastaanottoa kotonaan soveliaasti sisustetussa huoneessa. Tämä käytäntö sisälsi sen julkilausumattoman oletuksen, että yliopiston professorilla oli säädynmukainen asunto ja palveluskunta, jotta rauhallinen vastaanoton pitäminen onnistui kotona lasten häiritsemättä. Kenties samalla tavalla tasavallan Roomassa lähdettiin oletuksesta, että virkamieheksi hakeutuvilla oli soveliaat tulot muualta, kirjurit ja muu henkilökunta valmiina sekä asunto Forum Romanumin läheisyydessä.

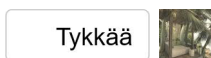
Tiedämme, että myöhäisen tasavallan loppuajan virkamiehet asuivat usein Palatinum-kukkulan rinteellä ja että heidän odotettiin olevan jatkuvasti nähtävillä kuin hollantilaiset rivitaloissaan. Syykin oli sama eli hyveellisen elämän esillä pitäminen kanssaihmiä varten. Livius Drusus ohjeisti arkkitehtiaan suunnittelemaan talon, jossa kaikki hänen tekonsa olisivat kaikkien nähtävillä. Tällä oli samanlainen julkilausumaton vaikutus, että vain yläluokka saattoi ryhtyä virkamieheksi, sillä kenelläkään muulla ei siihen olisi ollut varaa.

Mutta toimistojen puute voi viitata myös toiseen selitysmalliin. Koko Rooma tai ainakin forum oli virkamiehen toimisto, jossa hän oli jatkuvasti kansalaisten tavoitettavissa. Tasavalta oli kansalaisten yhteisö, jossa yksittäistä virkamiestä ei vallasta huolimatta erotettu toisista seinin tai muurein vaan ainoastaan tuolilla. Kansalainen valittiin virkamieheksi, mutta virkakautensa jälkeen hän oli jälleen tavallinen kansalainen eli *privatus*. Myöhäisen tasavallan poliittisissa kamppailuissa vastustajat saattoivat käydä toistensa virkatuolien kimppuun rikkomalla symbolisesti

sekä virkavallan että sen merkitsemän julkisen tunnustuksen.

Sosiaalisen tilan tutkijat korostavat, että esimerkiksi yhteiskuntaluokka näkyy rakennetussa ympäristössä siinä, kuinka rikkaiden ja köyhien alueet on erotettu tein ja muurein tai kuinka talot poikkeavat toisistaan. Roomalainenkin yhteiskunta oli valtavan eriarvoinen, mutta siitä huolimatta sen poliittinen tila oli radikaalin tasa-arvoinen. Sillä että virkamiehiä ei eristetty toimistoihin pois kansalaisten silmien alta, muutettiin koko Rooma symbolisesti virkamiesten toimistoksi. Vaikuttaisi melkein siltä, että tilan poissaolo tehtiin yhtä merkitykselliseksi kuin tila itse olisi ollut.

Share this:

Yksi bloggaaja tykkää tästä.

Aiheeseen liittyy

[Rajanvetoa roomalaisessa talo](#)

Kategoriassa "Antiikin tutkimus"

[Stadion kaupungin hurmostilana antiikissa ja nyky](#)

Kategoriassa "Arkkitehtuuri"

[Yksityistä ja julkista tilaa Villa Lante](#)

Kategoriassa "Antiikin tutkimus"

Fenestra Finnorum / 3.6.2020 / Antiikin tutkimus, Italia, Nähtävyydet, Rooma, Tutkimus